

У ПОЛІ ЗОРУ ВЧЕНИХ — ПТАХИ ЧОРНОБИЛЬСЬКОЇ ЗОНИ

Сергій Гащак

▲ Цей невеличкий радіопередавач надасть можливість НАСА слідкувати за переміщенням молодого орлана

Національна аерокосмічна агенція США НАСА разом з іншими всесвітньо відомими науковими інститутами надає підтримку новому надзвичайно цікавому проекту. Учені ведуть спостереження за рідкісними видами птахів, яких приваблюють природні умови зони відчуження. Це вже другий проект, що розпочався цього року і присвячений вивченню птахів. Він розширив коло робіт, у яких бере участь Міжнародна радіоекологічна лабораторія (МРЛ) Чорнобильського центру.

До цих пір більшість наукових досліджень була спрямована на вивчення післяаварійного впливу радіації на популяції дрібних ссавців і безхребетних тварин чорнобильської зони, а також — на особливості розподілу радіонуклідів у компонентах природних екосистем. Ці роботи тривають і вже дали ряд цікавих результатів. Вивчення птахів стало новим напрямком наземних досліджень із залученням ще кількох науково-дослідних організацій.

Радіобіологічні дослідження птахів

Мета першого проекту — з'ясувати, чи зазнають радіаційного впливу птахи, що гніздяться в різних місцях на території зони

▼ Розміщення гніздових ящиків у Зоні відчуження

відчуження, і в якій мірі. Щоб полегшити завдання, було обрано дрібних птахів, які охоче гніздяться в штучних гніздових ящиках. При цьому, не завдаючи їм ніякої шкоди, можна завжди проконтролювати процес відкладання яєць і розвитку пташенят, відібрати зразки, виконати необхідні вимірювання, а також — легко піймати дорослих птахів. Для проведення досліджень на території зони відчуження та в інших регіонах України було розміщено понад одну тисячу штучних ящиків для гніздування. Усі задіяні ділянки різняться за рівнем радіаційного забруднення: від чистих до найбільш забруднених у "рудому лісі". Дослідження проводяться за участю Університету штату Південна Кароліна (США), Зоологічного музею НАН України та Міжнародної радіоекологічної лабораторії Чорнобильського центру.

У квітні — червні цього року було проведено перший етап робіт. Усі гніздові ящики регулярно перевірялися, визначалися біологічні, екологічні й радіоеко-

▲ Цей рідкісний птах — білохвостий орлан — був помічений у Зоні відчуження

логічні характеристики гніздування птахів. Від кожного дорослого птаха й пташенят були відібрані невеличкі зразки біологічних тканин (пір'я та кров) для подальших генетичних досліджень. Усі птахи були помічені індивідуальними кільцями з метою ідентифікації у наступні роки. Нині тривають попередній аналіз отриманих даних та обробка генетичного матеріалу.

Не спускаючи очей з рідкісних видів

Другий проект присвячений дослідженню рідкісних птахів, які розселилися у чорнобильській зоні. Про привабливість умов зони для багатьох видів птахів, у тому числі для рідкісних видів, відомо давно, проте майже немає інформації про їхні звички і життєвий устрій. Утім, сучасні техноло-

гії дозволяють легко простежити, де і як довго бувають птахи, куди літають узимку і повертаються навесні. Найпершим помічником тут є супутникове спостереження за радіомаячками, що прикріплюються до птахів. У травні 2003 р. за підтримки Науково-дослідного інституту хижаків і Національної аерокосмічної агенції США фахівці МРЛ помітили півторамісячне пташеня білохвостого орлана. Гніздо цього червонокнижного птаха було знайдено на відстані усього 4 км від ЧАЕС. До лапки пташеняти вагою 4,3 кг прикріпили невеличкий радіопередавач, який тепер по кілька разів на день (щонайменше протягом року) буде повідомляти про місцезнаходження свого власника. На теренах чорнобильської зони такі дослідження проводяться вперше. За умови отримання гарних результатів і сприятливих обставин цей проект буде продовжено.

Тривають дослідження університетів США та Великої Британії

Науковці з Технічного університету штату Техас (США) і Ліверпульського університету (Велика Британія) цього літа знову приїхали до України. Разом із фахівцями МРЛ вони продовжують багаторічні дослідження у чорнобильській зоні. Одночасно було розпочато кілька нових дослідницьких проектів, найбільший з яких присвячено вивченню радіоекологічної ситуації в евакуйованому місті Прип'яті. Крім того, програми робіт включають підготовку студентів із західних університетів.